

12.BÖLÜM ÖZET

Vergilemede Adalet ve Etkinlik

Devletin kamu harcaması yapabilmesi için,bu harcamaları finanse edecek gelirleri olması gerekir.Bu amaçla devlet,asıl olarak,özel kesimden kamu kesimine vergileme yoluyla gelir aktarımı yapmaktadır.

Verginin Amaçları:

- 1)Verginin asıl amacı,devlet harcamaları için finansman kaynağını sağlamaktır.Burada genel olarak vergiler kamu hizmetlerinin fiyatıdır.
- 2)Vergiler gelir dağılımını düzeltme amacına hizmet edebilirler.Vergi siyasi iktidarın iradesine bağlı olarak,mevcut gelir dağılımındaki adaletsizlikleri gidermek için kullanılabilir.
- 3)Vergilere yüklenen bir diğer görevde konjonktürü düzenleme görevidir.Konjonktür dalgalanmaları,ekonominin daralması ve genişlemesi şeklinde ortaya çıkar.Konjonktürün daralma döneminde talep düşüktür,arz fazlası vardır.Bunun için devletin ekonomiyi canlandıracak önlemler alması gerekir.Vergileri düşürmek yoluyla harcanabilir geliri ve harcanabilir gelirin bir fonksiyonu olan tüketimi artırmak amaçlanmaktadır.Tersi durumda ise tüketimi kısmak için vergiler artırılabilir.

Vergileme Kapasitesi

Vergi sisteminin amaçlarını belirledikten sonra,bu amaçlara uygun vergilerin sisteme yerleştirilmesi ve bu vergilerden beklenen hasılatın elde edilmesi devletin vergileme kapasitesini yaratır.Devletin vergi kapasitesinin düşük olmasının iktisadi ve siyasi düzeyde çeşitli nedenleri olabilir.Bunlar;

- 1)İktisadi nedenlerden bir tanesi ekonominin verimsiz çalışmasıdır.
- 2)Hükümetlerin politik olarak güçsüz olmaları ve toplumun çeşitli kesimlerinde ortaya çıkan vergiye karşı dirençlere maruz kalmalarıdır.
- 3)Hükümetlerin vergi reformu yapmak istememeleridir.
- 4)Siyasi olarak ise,seçim kazanmak isteyen politikacılar,vergi yükünü doğrudan ağırlaştırmazlar,bunun yerine vergi ödeyicileri tarafından algılanması zor olan finansman yöntemlerine başvururlar.

Not:vergiye karşı direnç iki düzeyde ortaya çıkabilir.

- 1)Siyasi otoriteyi etkileyerek veya baskı yaparak vergi koydurumama
- 2)Mevcut vergilerin yükünü bertaraf etme.Bu vergi kaçırma ve vergiden kaçınma şeklinde oluşabilir.Vergiden kaçınma bireylerin tercihlerindeki değişmelerden kaynaklanabilir bunlar:

└ Mallar arasında yapılan tercihlerin değişmesi

└ Çalışma ve boş zaman arasında yapılan tercihler

└ Bugünkü tüketim ve gelecekteki tüketim arasındaki tercihler(yani tüketim ve tasarruf)

└ Yatırım alanları arasındaki tercihler

İyi bir vergi sistemi nasıl olmalıdır?

1-Adil olmalıdır.

2-Kamu harcamaları için yeterli gelir sağlamalıdır.

3-İktisadi etkinlik ilkesine uymalıdır.

4-Verginin yasal olarak uygulandığı aşama ile nihai olarak etkili olduğu aşama arasındaki fark dikkate alınmalıdır.

5-İdari etkinlik sağlamalıdır.

6-İstikrar politikaları sağlamaya uygun olmalıdır.

7-Açık ve anlaşılır olmalıdır.

Vergilemede Adalet:

Vergilemede adalet kavramına ilişkin iki farklı ilke vardır.Bunlar:

1)**Faydalanma İlkesi**:Bu ilkeye göre vergilemede adalet sağlanması için kamu hizmetlerinden faydalanma ile ödenen vergi arasında bağlantı olmalıdır.

2)**Ödeme gücü ilkesi**:Vergi,vergii ödeyen kişinin ödeme gücü ile bağlantılı olmalıdır.Bu ilkeye göre,geliri yüksek olan bireylerin nispi olarak daha yüksek oranda vergi ödemeleri vergi yükünün adil dağılması için gereklidir.

Not:Ödeme gücünün göstergesinin gelir/servet olması gerektiği yaygın olan görüştür.Çünkü,

-Gelir kişinin gerçek ekonomik gücünün göstergesidir.

-Gelir vergisi ile farklı gelirle farklı vergilendirilebilir.

*Vergilemede adalet kavramını ödeme gücü ilkesine göre değerlendirdiğimiz zaman adalet kavramının iki farklı düzeyi ortaya çıkmaktadır.

Yatay Adalet:Aynı durumda olanlar aynı vergilendirilmelidir.

Dikey Adalet:Farklı durumda olanlar farklı vergilendirilmelidir.

Yatay Adalet İlkesi ve Geniş Matrah

Vergiye temel oluşturacak gelirlerin(matrahın)kişinin sahip olduğu bütün gelir unsurlarını kapsayacak şekilde tanımlanması gerekir.Bu noktada iki farklı gelir tanımından söz edilir.

1-**Kaynak Teorisi**:Bu teoriye göre,gelir,kişinin sahip olduğu üretim faktörlerinden (sermaye,emek,toprakvs)elde ettiği gelirlerden oluşur.

2-**Safi artış teorisi**:Gelir,kişinin belirli bir dönem içinde yaptığı tüketim ile ,bu dönem boyunca elde ettiği servet artışının toplamıdır.

Dikey Adalet ve Artan Oranlık:

Dikey adalet kavramının uygulanması farklı tarife yapısı ile mümkündür.

1-Artan Oranlı Tarife:Gelirle birlikte ortalama vergi oranının da arttığı tarife yapısı

2-Düz Oranlı Tarife:Gelir arttıkça ortalama vergi oranının değişmediği tarife yapısı

3-Azalan Oranlı Tarife:Gelir arttıkça ortalama vergi oranının azaldığı tarife yapısı

Enflasyon ve vergi tarifeleri:

Enflasyonun ekonomide birçok etkileri olduğu gibi vergi yapısı üzerinde de önemli etkileri vardır.Yüksek düzeyde enflasyonun süreklilik gösterdiği ülkelerde,vergi tarifelerinin enflasyon karşısında aşınması durumu ortaya çıkar.Bu durumu önlemek için vergi dilimlerinin enflasyon kadar artırılması gerekir.

Vergileme ve İktisadi Etkinlik:

Vergilemede etkinlik,vergilerin ekonomide refah kaybı yaratmaması ve yaratılan refah kaybının min.düzeyde tutulmasıdır.Bir vergi konulmasıyla tüketici ve üretici rantında azalma meydana gelmektedir.

Vergilerin Yansıması:

Bir verginin yansıması,verginin yasal mükellefi olan kişi ya da kurum ile o vergiyi fiilen ödeyen kişinin aynı olmaması anlamına gelmektedir.Vergilerin yansıması mal piyasalarında yada faktör piyasalarında ortaya çıkabilir.

İleriye yansım:Örn üreticilerin ödemesi planlanan bir satış vergisi tüketicilere yansıtılabilir. Bu fiyatları artırma yoluyla ileriye yansıtmadır.

Geriye yansım:İşverenin ödemesi planlanan sigorta primleri işçilere yansıtılabilir.Bu ücretleri düşürme yoluyla yapılabilir geriye yansıtma durumu oluşur.

Not:İleriye yada geriye yansıtma,piyasa biçimine ve malın talep ve arz esnekliklerine bağlı olarak ortaya çıkabilir.

Dip not:Piyasalarda malın ileriye ve geriye yansıtılmaları 12.ünitelerde grafiklerle gösterilmiş.Kitaptan bakılması gerekiyor.